

παπειράτο νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ τοῦ πλοίου, θὰ κατεκερματί-
ζετο Ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος ἐν τῷ συλλόγῳ «Παρνασσῶ»
εἶπεν ὅτι ἡ Γερμανία ὀφείλει τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς εἰς τὴν με-
λέτην τῆς ἱστορίας. Ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε Γερμανὸς ἱστορικὸς
ἔχων ὑπ' ὄψιν τοῦ παρεμφερὲς γεγονότος, οἷον τὸ τῆς ἐξόδου τοῦ
πλοίου τοῦ Τσαμαδοῦ ἐκ τοῦ στομίου τοῦ Νεοκάστρου, θὰ
ἐξεστόμεναι ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ναυτικῶν νομίμων, ὅτι ὁ Δημ. Σαχ-
τούρης, φρούραρχος Νεοκάστρου, εὐρέθη αἰφνης ἐπὶ πλοίου ξέ-
νου ιδιοκτῆτης.

(Ἔπεται συνέχεια)

Ο ΦΑΥΣΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ(*)

— ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ —

*Der äreſtkommi pléor, anagínōskōn τὸν Φαῦστον Γερ-
μαριστί, ἔλεγε, περὶ τὴν δύσιν τοῦ βίου του, ὁ δαιμόνιος αὐ-
τοῦ ποιητῆς τῷ Eckermann. Ἐν τῇ Γαλλικῇ ταύτῃ μετα-
φράσει — καὶ ἐνόει τὴν τοῦ Nerval — τὸ πᾶρ ὁρᾷ ὡς τι
νέορ, θάλλορ καὶ ζωηρόρ. Τὸ ῥῆμα τοῦτο τοῦ μεγάλου ποιη-
τοῦ, ἀποφαινομένου περὶ τοῦ ἔργου, ὅπερ ὑπῆρξε προϊόν πά-
σης αὐτοῦ τῆς ζωῆς, προσβάλλει καιρίως τὴν παρὰ κύκλοις
αἰσθητικῶν τινῶν ἐπικρατήσασαν ιδέαν, ὅτι τὰ μεγάλα ποιη-
τικὰ ἔργα δὲν πρέπει νὰ μεταφράζονται. Ἐὰν ἡ μετάφρα-
σις ἀδικεῖ τὸν συγγραφέα, ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἀρμόδιος ἵνα
καταγνῶ τὴν ἀδικίαν εἶνε αὐτὸς ὁ συγγραφεύς. Δὲν εἶνε δὲ
πρῶτος ὁ Γκαϊτε, ὁ συμπαθῶς ἀπιδῶν πρὸς τὸ ἴδιον ἔργον, ἀ-
ναβεβλημένον ξένου λαοῦ γλωσσικὸν ἀμφίεσμα. Ὁ ὕπατος
τῶν συγχρόνων αἰσθητικῶν, ὁ Ταίν, γράφων πρὸς τὸν Ἑλ-
ληνα μεταφραστὴν ἔργου του τινος, ὁμολογεῖ ὅτι ἀποθαυμά-
ζει ἐν τῇ σεμνῇ Ἑλληνικῇ περιβολῇ τὰ φιλοσοφικὰ αὐτοῦ
διανοήματα. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν μαρτυριῶν τούτων ἕτερος μέγας
αἰσθητικὸς λόγος συνηγορεῖ ὑπὲρ τῶν μεταφράσεων τῶν ποιη-
τικῶν ἔργων, καὶ οὗτος εἶνε, ἐκτὸς τῆς μεγάλης συγκοινωνίας
τῶν ιδεῶν, ἡ ἐν ταῖς διαφοραῖς γλώσσαις τελεσιουργουμένη ἀνά-
πτυξις καὶ διαμόρφωσις. Ἐπὲρ ποτε καὶ ἄλλοτε, ἡ σύγχρο-
νος ἐπιστήμη ἐξήτασε σοφώτατα τὴν φύσιν καὶ ἀνάπτυξιν
τῶν γλωσσῶν καὶ τὰς ποικίλας αὐτῶν σχέσεις πρὸς τὰς χώ-
ρας, ἐν αἷς παρήχθησαν καὶ πρὸς ἀλλήλας, τὸ δὲ μέγα ρεῦμα
τῶν Δαρβινικῶν θεωριῶν, τὸ μεταθὲν τὰ πεδία τῆς ἐπιστη-
μονικῆς ἐρεῦνης ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς κλάδοις τῶν ἐπιστη-*

(*) Γκαϊτε Φαῦστος. Μετάφρασις Γ. Κ. Στρατήγη. Ἐν Ἀθήναις 1886.
Τύποις Α. Κωνσταντινίδου κτλ.

μῶν, δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς γλωσσολογίας ἐπέδρασε
καὶ καθώρισε καὶ ἐνταῦθα σαφεστέραν μέθοδον ἐρεῦνης (*). Ὡς
ἔχουσιν ἄρα σήμερον αἱ γλωσσολογικαὶ θεωρίαι, παρίσταν-
ται ὡς οἱ μέγιστοι τῶν συνηγόρων ὑπὲρ τῶν ἀπὸ γλώσσης εἰς
γλώσσαν μεταφράσεων τῶν διανοητικῶν προϊόντων. Ἡ τοιαύδε
ἡ τοιαύδε ἔκφρασις τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς ιδέας, ὑπὸ τὰς
ποικιλωτέρας αὐτῶν φάσεις, κατὰ τὰ διάφορα γεωγραφικὰ
πλάτη καὶ τὴν φυλετικὴν σύστασιν τῶν διαφόρων λαῶν, δη-
μιουργεῖ ἀνάλογον γλωσσικὸν ἰδίωμα, ἀνάλογον φράσιν, ἀνά-
λογον λέξιν καὶ ἀνάλογον πάλιν κρᾶσιν τούτων πρὸς σχημα-
τισμὸν τοῦ ποιητικοῦ ἢ πεζοῦ λόγου. Εἶνε δὴλα δὴ ἡ μορφή
τοῦ λόγου συνήθως κατ' εὐθείαν ἀνάλογος πρὸς τὴν μορφήν
τῆς ιδέας. Κατανοεῖται οὕτω, νομίζομεν, πῶς ἡ διὰ τῆς γλώσ-
σης λαοῦ τινος ἔκφρασις, οὐ μόνον κειωρισμένων ιδεῶν, ἀλλ'
ὁλοκλήρου διανοητικοῦ προϊόντος ἄλλου λαοῦ, ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς
ἐκφραζούσης αὐτὸ γλώσσης, ἥτις ἐντείνεται, μορφοῦται καὶ
διαστέλλεται εἰς πᾶσαν τὴν δυνατὴν αὐτῇ ἐλαστικότητα,
ἐν' ἀποδόσῃ μορφήν λόγου, ἀποτυπωθεῖσαν ἐν ξένῳ καὶ ὅλως
διαφόρῳ ἰδίωmati. Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν οὕτω ἐπιτευχόμε-
νην συγκοινωνίαν τῶν ιδεῶν δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι ἀπολαύομεν
τῶν αὐτῶν ἀγαθῶν ἀποτελεσμάτων, ἅτινα παρέχει, ἐν τῇ φυ-
σιολογικῇ διαμορφώσει τῶν φύλων, ἡ ἐνωσις καὶ κρᾶσις τῶν
ἀντιθέτων. Καὶ τὴν μεγάλην ταύτην ἀληθειαν πιστοποιεῖ αὐ-
τὴ ἡ ἱστορία τῶν γραμμάτων. Οὐ μόνον ἡ γλώσσα διὰ τῆς
ὁποίας ἐξέφρασαν τὰ μέγιστα τῶν διανοημάτων ὁ Γκαϊτε, ὁ
Σίλλερ, ὁ Λέσσιγκ, ἐδημιουργήθη ἐν τῇ μεταφράσει τῆς βί-
βλου ὑπὸ τοῦ Λουθήρου, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγα ρεῦμα τῶν ιδεῶν,
τὸ ἐμφανισθὲν ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἡμίσεως τῆς
XVIII ἑκατονταετηρίδος, ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς ἀπ' αἰῶνων μι-
μήσεως καὶ μελέτης ξένων ἔργων, ἀπὸ τῶν ὁποίων παρεσκευάσθη
ἐθνικὴ συνείδησις, ἱκανὴ ν' ἀντιληφθῇ τῶν ἐθνικῶν ιδεωδῶν καὶ
ἀναπαραστήσῃ τὸν ἐνδιάθετον βίον τῆς Γερμανίας.

Τῶν ἀληθειῶν τούτων τὴν βαρύτητα, ὑπὲρ πάντα ἄλλον
πρέπει νὰ κατανοήσωμεν οἱ Ἕλληνες. Διατρέχοντες περίοδον
πολιτειακῆς, κοινωνικῆς καὶ φιλολογικῆς ζυμώσεως, ἀριθμοῦν-
τες ὀλίγων ἐτῶν ἐθνικὸν βίον, οὐδὲν ἐν ἡμῖν ἔχοντες συγκεκρι-
μένον καὶ ὀρισμένον, ἀλλὰ διαβουκουλούμενοι ὑπὸ ἀβεβαίων
πόθων καὶ ἀορίστων ιδεωδῶν, ἅμοιροι πολιτειακῆς καὶ κοινω-
νικῆς ἀνατροφῆς, μὴ λεπτύναντες ἔτι διὰ μακροῦ ἐλευθέρου βίου
τὴν διάνοιαν καὶ τὸ ἦθος, οὐδ' ὑψωθέντες ἔτι εἰς τὴν περιω-
πὴν πραγματικῶς πεπολιτισμένου λαοῦ, ἔχομεν ἀνάγκην νὰ
ἐγχύσωμεν εἰς τὰ λειψαίμουντα ἡμῶν ἀγγεῖα νέον αἷμα,
ἐπιζητοῦντες τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῆς διανοη-
τικῆς τροφῆς. Ὀφείλομεν νὰποβάλωμεν ριζωθείσας τινὰς προ-
λήψεις καὶ νὰ παύσωμεν νομίζοντες ὅτι ἡ μετοχεύτουςις ρεῦ-
ματος ξένων ιδεῶν καὶ διανοημάτων θὰ ἐκφυλίσῃ τὸν ἐθνικὸν
ἡμῶν χαρακτῆρα καὶ θὰ παραβλάψῃ τὴν πρωτότυπον πα-

(*) E. Ferrière: Le Darwinisme appliqué aux lan-
gues.

ραγωγήν. Ὅπως διαυγασθῇ τὸ βλέμμα τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ ποιητοῦ, καὶ ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν ὀξυδερκίαν ἐκείνην, ἣτις παρουσιάζει αὐτῷ σαφῆ καὶ συγκεκριμένην τὴν πρὸ αὐτοῦ δρᾶσιν, ἔχει ἀνάγκην νὰ ὀξύνῃ τὴν ἐποπτικότητά αὐτοῦ διὰ τῆς μελέτης τῶν μεγάλων ἔργων ἀκμαζόντων λαῶν. Ἐὰν ὑπάρχῃ μέθοδος ἐν τῷ βλέπειν εἰκόνα τινα ἐν σχέσει πρὸς τὸ φῶς καὶ τὴν σκιάν, ὑπάρχει βεβαίως καὶ μέθοδος περὶ τὸ βλέπειν καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι τὴν ἐθνικὴν εἰκόνα λαοῦ τινος καὶ ἡ μέθοδος αὕτη κτᾶται διὰ μακρᾶς αἰσθητικῆς ἀνατροφῆς. Ἡ ἐν τῷ φιλολογικῷ ἔργῳ ἐδάφει ἡμῶν μεταφύτευσις τῶν προϊόντων τῶν μεγάλων ἐποχῶν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, οὐ μόνον δὲν ἀπειλεῖ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἰδιοσυστασίαν, ἀλλ' ὑπισχνεῖται τὴν διαμόρφωσιν φιλολογικῆς συνειδήσεως, ὁποῖαν οὐδαμῶς ἐτι διαβλέπομεν παρ' ἡμῖν. Τῷ οὕτῳ σκεπτομένῳ καὶ ἀπὸ τοιαύτης ἀπόψεως ἐξετάζοντι τὰ πράγματα, πᾶσα τῇ πτωχῇ ἡμῶν φιλολογίᾳ προστιθεμένη μετάφρασις μεγάλου ἔργου, ἐκπονουμενὴ ὑπὸ ἀνδρῶν, παρεχόντων τὰ ἐχέγγυα ἀξιόπρεπτος ἐργασίας, ὀφείλει νὰ παρίσταται ὡς γεγονὸς μεγάλου διαφέροντος, ἀφ' οὗ μάλιστα τὰ προσόντα, ἅτινα ἀπαιτοῦσι τοιαῦτα ἐγχειρήματα, εὐρεία δὴλα δὴ φιλολογικὴ παιδεία, ἀσκήσις ἐν τῷ χειρισμῷ τῶν κλάδων τῆς ἰδίας γλώσσης καὶ φύσις ποιητικῶς δεξιᾶς, δὲν ἀπαντῶσι τοσοῦτῳ δαψιλῶς.

Τὸ ἔργον, ὅπερ παρουσιάζει ἡμῖν εἰς τῶν συμπαθεστέρων συγχρόνων λογίων, ὁ κ. Γεώργιος Στρατήγη, διακριθεὶς ὡς ποιητῆς καὶ λογογράφος ἐπὶ λεπτότητι καὶ πρωτοτυπίᾳ, εἶνε μετάφρασις ποιητικοῦ προϊόντος, τοῦ ὁποῖου ἀπαιτεῖται ἀκριβὴς γνῶσις, καὶ αὐτοῦ καθ' ἑαυτό, καὶ τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς ἐδημιουργήθη, καὶ τῆς φιλολογικῆς περιόδου, ἐν ἣ ἀνεφάνη, ἵνα κατανοηθῇ κατὰ πόσον δύναται ἀποδοθῇ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, κατὰ πόσον θὰ ἐννοηθῇ παρ' ἡμῖν καὶ κατὰ πόσον θὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ συγχρόνου φιλολογικοῦ χαρακτήρος. Ἀληθές εἶνε ὅτι καὶ ἱκανὰ ἐλέχθησαν καὶ πολλὰ ἐγράφησαν παρ' ἡμῖν περὶ τοῦ μεγάλου τούτου τοῦ Τευτονικοῦ Παρνασσοῦ προϊόντος, ἱκανῶς δὲ γνωστὴ τυγχάνει καὶ ἡ ὑπόθεσις καὶ ἡ πλοκὴ αὐτοῦ, πρὸς ὃ συνετέλεσε καὶ τὸ πολλὰκις ἀκουσθὲν παρ' ἡμῖν ὁμώνυμον μελόδραμα τοῦ Γκουνώ. Ἡ ἀντίληψις ὁμῶς τοῦ ἔργου ὑπῆρξε τοσοῦτῳ ποικίλῃ παρὰ τοῖς διαφόροις κριτικοῖς τῶν διαφόρων ἐθνῶν, οἱ δ' Ἑλλήνες τοιοῦτοι τοσοῦτῳ ἀσχέτως πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν χαρακτήρα ἐξήτασαν τὸ Ὀλύμπιον τοῦτο δημιουργήμα, ὥστε ἀδύνατος ἀποδοκίμει ἡμῖν ἡ ἐπὶ τὴν μετάφρασιν καὶ τὰ κατ' αὐτὴν κάθοδος, ἄνευ τῆς μελέτης τοῦ πρωτοτύπου, τῆς παραδόσεως, καὶ τῆς φιλολογικῆς περιόδου, καθ' ἣν ἐνεφανίσθη.

II

Τυχαιὸν θέαμα νευροσπάστων, παριστάντων ἐν τοῖς ὁδοῖς τῆς Στρασφόρδης τὴν κοινοτάτην τότε ἐν Γερμανίᾳ παράδοσιν τοῦ δόκτορος Φαύστου, ἔδωκε, λέγεται, τῷ Γκαῖτε τὴν ἀφετηρίαν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ποιητικοῦ δημιουργήματος, τοῦ

ἀντιπροσωπεύοντος τὸν χριστιανικὸν κόσμον τῶν τελευταίων αἰώνων. Οὕτω μικρὰ γεγονότα ἐπίσης ὑπῆρξαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων ἀφορμὴ μεγάλων ἔργων. Ἀλλὰ μόνον αἱ τυχαῖαι αὗται περιστάσεις, λέγει ὁ Σμαίλς, δὲν ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τῶν μεγάλων ἔργων ἢ τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων. Γεγονότα, ἅτινα προσπίπτουσιν ἐπὶ μυριάδας ἐτῶν εἰς μυριάδας ἀνθρώπων, χωρὶς οὐδὲν νὰ παραγάγῃσιν ἢ ὑποκινήσῃσι, δὲν φέρουσι βεβαίως ἐν ἑαυτοῖς καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὴν ὑπόστασιν τοῦ σπουδαίου. Ἀλλὰ πρὸ τῶν μεγάλων διανοιῶν, ἐν αἷς κυφορεῖται καὶ μορφοῦται κόσμος ἰδεῶν καὶ συναισθημάτων, τὰ γεγονότα ταῦτα, ὅσα μικρὰ καὶ ἀσήμαντα κἂν ὦσι, χρησιμεύουσιν, ὅπως ἄπωθεν οὕτω, δίκην ἡλεκτρικοῦ ἐναύσματος, ἀναφλέξουσιν εἰς φῶς καὶ λάμψιν τὴν μεγαλοφυΐαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας μέλλουσι νὰ λουσθῶσιν εἰς θεῖαν αἵγλην γενεαὶ ὅλαι ἀνθρώπων. Τοιαύτη λοιπὸν ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία τοῦ Φαύστου. Ὁ Μεσαιὼν, ἡ κατ' ἐξοχὴν αὕτη ἐποχὴ τῶν θρύλων καὶ τῶν παραδόσεων, ἐποχὴ ἀποτελοῦσα τὸ λίκνον τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ καὶ ἐγκρύπτουσα ἐν ἑαυτῇ πάντα τὰ σπέρματα τῶν μελλόντων νάκολουθῇσιν χρόνων, ἐποχὴ, ἣτις ἐκ τῆς ἀδρᾶς αὐτῆς πρωτοτυπίας καὶ τῆς ποικιλίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐθνῶν, ἅτινα παρουσιάζει ἐπὶ τῆς σκηνῆς, παριστᾷ, κατὰ τὴν κοινὴν τῶν ἱστορικῶν ὁμολογίαν, τὴν ζωηρότεραν εἰκόνα, ἣν δύναται τις νὰ ζητήσῃ ἐκ τῆς ἱστορίας—ὁ Μεσαιὼν ἐγέννησεν ἐν Γερμανίᾳ τὴν σκοτεινὴν καὶ παράδοξον παράδοσιν τοῦ Φαύστου. Βραδέως δεχθεῖσα ἡ Γερμανία τὸ φῶς τῆς Ἀναγεννήσεως, τοῦ ὁποῖου αἱ πρῶται ἀκτῖνες ἐφώτισαν ἐν Ἰταλίᾳ τὴν προφητικὴν διάνοιαν τοῦ Δάντου Ἀλιτζίερη, καὶ μεταβάσα, ὡς εἶπεν, ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς βαρβαρότητος ἀποτόμως εἰς τὸν νεώτερον πολιτισμόν, διετήρησε ζωηρὰς τὰς ἀναμνήσεις τοῦ μεσαιωνικοῦ αὐτῆς βίου. Μεθ' ὅλην δὲ τὴν τῶν τότε σοφῶν τροπὴν ἐπὶ τὴν σπουδὴν τῶν κλασικῶν Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν προϊόντων, σπουδὴν, ὑπερτερήσανσαν τῷ ζήλῳ καὶ αὐτὰ τὰ Λατινικὰ φύλα, ἐν τούτοις τὸ μεσαιωνικὸν πνεῦμα, τὸ διατηρηθὲν ἀναλλοίωτον ἐν τοῖς θρύλοις καὶ ταῖς παραδόσεσιν, οὐ μόνον ἐξηκολούθει τέρπον καὶ ζωογονοῦν τὸν νεώτερον τῆς Γερμανίας βίον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς φιλολογίας ἐπέδρασεν οὐσιωδῶς. Ἡ Γερμανικὴ φαντασία, λέγει ἡ κυρία Στάελ, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἐν τῇ μελέτῃ τῶν μεγάλων κλασικῶν ἔργων, ἀρέσκειται ἐτι πλανωμένη περὶ τοὺς ἐρήμους μεσαιωνικοὺς πύργους, ἐν μέσῳ πολεμιστῶν, μάγων καὶ φαντασμάτων. Πρὸς τὴν ἐθνολογικὴν ταύτην εἰκόνα μεγάλην, καθ' ἡμᾶς, ὁμοιότητα παρουσιάζει ὁ νεώτερος Ἑλληνισμός. Ὅπως ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει ὁ Χριστιανικὸς πολιτισμὸς δὲν ἐξέκρουσε τὸν ἀρχαῖον, ἀλλὰ συνεχωνεῦθη μετ' αὐτοῦ εἰς παράδοξον ἀμάλγαμα καὶ παρετάθη καθ' ὅλον τὸν μεσαιωνικὸν τοῦ ἔθνους βίον, οὕτως ἐν Γερμανίᾳ ὁ διὰ τῆς Ἀναγεννήσεως ἀντιστρόφως εἰσρεύσας Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ τὸ καθ' ὅλου νεώτερον πνεῦμα συνεχωνεῦθη πρὸς τὸν μεσαιωνικὸν τοῦ ἔθνους χαρακτήρα· ἐν ᾧ ἐν τοῖς Λατινικοῖς φύλοις ἀσθενέστατα παρέμειναν τὰ ἴχνη τοῦ

μεσαιωνικοῦ αὐτῶν βίου. Ἡ κοῤῥαϊς αὕτη ἐν Γερμανίᾳ ἐδημιούργησε τὴν ποίησιν ἐκείνην, ἥτις πρὸς τὸ πᾶθος τοῦ μεσαιωνικοῦ ρωμαντισμοῦ ἤνωσε τὴν πᾶγκαλον πλαστικότητα τῶν Ἑλλήνων κλασικῶν. Ἀπέχουμεν νὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα τοὺς φιλοσοφικοὺς λόγους τῆς ιστορικῆς ταύτης ἀληθείας, ἣν θὰ καταδείξῃ ἐτι ἡ ἐποπτεία τοῦ φιλολογικοῦ χαρακτῆρος τῶν Γερμανικῶν προϊόντων, ἀρκούμεθα ὅμως νὰ σημειώσωμεν ὅτι ὁ ἐξοχώτερος ἐκπρόσωπος τῆς ἀληθείας ταύτης, εἶνε τὸ ἐπὶ τῆς κοινοτάτης ἐκείνης μεσαιωνικῆς παραδόσεως ἰδρυθὲν ποιητικὸν δημιουργημα τοῦ Γκαίτε.

Ἡ γένεσις τῆς περὶ τοῦ δόκτορος Ἰωάννου Φαῦστου παραδόσεως ἀπόλλυται ἐν τῷ σκότει τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων. Βεβαίως ὁ Φαῦστος τῆς παραδόσεως δὲν εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις δύναται νὰ μερισθῇ μετὰ τοῦ Gutenberg καὶ τοῦ Schoepfer τὴν δόξαν τῆς ἀνακαλύψεως τῆς τυπογραφίας, οὐδ' εἶνε πιθανὸν ὅτι μοναχοὶ ἐδημιούργησαν τὴν παράδοσιν, ἵνα καταπολεμήσωσι τοὺς ἀντιπολιτευομένους τὰ κερδοσκοπικὰ αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἀντιγράφων ἐμπορικὰ σχέδια. Καὶ τούτου τρανὴ ἀπόδειξις εἶνε βεβαίως ὅτι αἱ ἐν τῷ ὑπογίῳ τοῦ Auerbach ἐν Λειψία τοιχογραφίαι, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰς ἀναμνήσεις τῶν μεταξὺ Φαῦστου καὶ Μεριστοφελοῦς σκηνῶν, φέρουσι χρονολογίαν 1525, ἐν ᾗ ἡ ἀνακάλυψις τῆς τυπογραφίας ἀναφέρεται εἰς τὸ 1440. Ἡ παράδοσις ὅπως δὴποτε βασιζέται ἐπὶ τῶν δεισιδαιμονίων ἰδεῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἐπὶ τῆς εἰς τὸν διάβολον πίστεως, τὸν διάβολον, τὸν ἐχθρὸν παντὸς ἀγαθοῦ, τὸν ἔχοντα προορισμὸν νὰ ἐξαπατᾷ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἦν ὁ σκοπὸς τῆς παραδόσεως, καθ' ἃ τὸ συμβουλευτικὸν αὐτῆς μέρος διαλαμβάνει, νὰ ποτρέψῃ τοὺς χριστιανούς τῆς εἰς τὴν σοφίαν καὶ τὴν μαγείαν ἐπιδόσεως — γνωστὸν δὲ ὅτι κατὰ τὸν Μεσαίωνα σοφία καὶ μαγεία συνέπιπτον εἰς συνωνυμίαν. Ἡ δεισιδαιμονία καὶ ἡ εἰς τὸ παρὰ φύσιν πίστις δὲν εἶνε ἀποκλειστικὸς χαρακτῆρ τῆς ἐπιδράσεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἡ δεισιδαιμονία, ὡς καὶ ὁ Voltaire φρονεῖ, ἔχει τὰς ρίζας αὐτῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πολυθειᾷ, ἐλυμάνθη δὲ ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῆς χρόνων καὶ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Πάντες οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, λέγει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ὁ Voltaire, ἐπίστευσαν εἰς τὴν μαγείαν καὶ κατεδίκασε μὲν αὐτὴν ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ δὲν ἐπαύσατο πιστεύουσα εἰς αὐτήν, μαρτύριον δέ, ὅτι οὐδέποτε κατεδίκασε τοὺς μάγους, ὡς ἀνθρώπους πλανῶντας καὶ πλανωμένους, ἀλλ' ὡς ὄντα εὐρισκόμενα εἰς πραγματικὴν μετὰ τοῦ διαβόλου κοινωνίαν καὶ σχέσιν (*). Ὁ Διάβολος! Ἰδοὺ ὁ μέγας ἥρως τοῦ Μεσαίωνος — διότι ἐν τῷ Μεσαίῳ εἶχεν ὑψωθῇ εἰς τὴν ὑψίστην αὐτοῦ περιωπὴν καὶ ἦν ἀληθῶς ἀρχὼν τοῦ κόσμου τούτου (**), προτοῦ βαθμηδὸν μεταπέσει εἰς τὸ γελοῖον καὶ καταντήσῃ εἰς τὸν *Xωλὸν Διάβολον* τοῦ Le Sage. Ἡ ἰδέα τοῦ πονηροῦ πνεύματος καὶ τῆς πάλης αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀγαθὸν εἶνε

ἐκ τῶν θεμελιωδῶν δογμάτων πάσης θρησκείας καὶ ἀπαντᾷ ἐν πᾶσι τοῖς θρησκευμασι τῶν τε Ἀρυσανῶν καὶ τῶν Σιμιτικῶν ἐθνῶν. Ὁ Ὀρμουδζ καὶ ὁ Ἀριμὰν τῶν Περσῶν, ἡ πάλῃ τοῦ φωτὸς πρὸς τὸ σκότος, ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν παντὸς θρησκευματος. Πρὸς τὸν Διάβολον λοιπὸν, τὸ πνεῦμα τοῦ σκότους, τὸ ἐπιβουλευόμενον, κατὰ τὰς τότε δόξας, πάντα εὐσεβῆ χριστιανόν, συνεδέθη διὰ συμβολαίου ὁ δόκτωρ Ἰωάννης Φαῦστος, καὶ ἐπώλησε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ἡ ἐπ' ἀνταλλαγῇ τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου, ἔτινα διατίθῃν ὁ διάβολος, δόξης, ἰσχύος, ἔρωτος, πλούτου, νεότητος, καὶ εἴ τι ἄλλο ἄπληστος φαντασία θ' ἀπῆται, ἀγορὰ τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων, ἀπαντᾷ ἐν ταῖς πλείσταις παραδόσεσι τοῦ Μεσαίωνος, κατὰ τὴν XII καὶ XIII ἑκατονταετηρίδα, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν XV καὶ XVI. Ὁ ἡμέτερος μοναχὸς Ἀγάπιος Λάνδης, κατὰ τὸν κ. Πολίτην, συγγραφεὺς τῆς *Αμαρτωλῶν Σωτηρίας*, ζήσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς XVII ἑκατονταετηρίδος, ἀναφέρει πολλὰς τοιαύτας διηγήσεις πωλήσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν διάβολον διὰ συμβολαίων, βασιζομένης ἐπὶ φραγκικῶν παραδόσεων. Ἀλλὰ καὶ καθαρῶς Ἑλληνικαὶ τοιαῦται παραδόσεις ὑπάρχουσιν, οἷα ἡ περὶ Θεοφίλου τινός, ἐπισκόπου Ἀδάνων, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κιλικίας, ἀκμάσαντος τῷ 537 μ. Χ., ἐξ οὗ δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι πρὸ τῆς XII ἑκατονταετηρίδος, ὑπῆρξε παρ' ἡμῖν πίστις εἰς τὴν δοξασίαν ταύτην. Μυρίας δὲ τοιαύτας παραδόσεις θὰ ἠδύνατό τις νὰ θροῖσῃ, καθ' ἃς ἐκ κοιλικῆς μητρὸς ἐξεχωροῦντο τὰ τέκνα εἰς τὸν Διάβολον (*). Ἦσαν δὲ τὰ ἀνταλλάγματα ποικίλα, καθ' ἃ εἰπομέν καὶ καλ' ἃ καταφαινεται ἐξ ἄλλων ἐπίσης παραδόσεων, καθ' ἃς μεγάλα τεχνικὰ ἔργα συνετελέσθησαν τῇ ἀρωγῇ καὶ ἐπεμβάσει τοῦ Διαβόλου. Ὡς τοιαῦτα δὲ ἀναφέρονται, κολοσσαῖα ἔργα, ὑπεράνθρωπον τοῖς πολλοῖς καταδεικνύντα τέχνην καὶ ἐπινοίαν, οἷα ἡ μονὴ τοῦ Crowland ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ Μητρόπολις τῆς Κολωνίας, ἡ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ρήνου ὑψούσα τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐτῆς φυσιογνωμίαν, ὡς καὶ γέφυραι πολλαί, οἷα ἡ ἐν Ἑλβετίᾳ ὡς *Γέφυρα τοῦ Διαβόλου* γνωστὴ, ἣν ἀναφέρει καὶ ὁ Dumas, ἐτέρα παρὰ τὴν Φραγκφόρδην, ἐτέρα ἐν Pont à Mousson κτλ. Καὶ παρ' ἡμῖν δ' ὑπάρχει ἐν Πόρῳ τοιαύτη γέφυρα, ζευγνύσα δύο ὄρη, ὑπεράνω ὀρμητικοῦ χειμάρρου, ἀφηνιζομένου εἰς δυσθεώρητον βάθος καὶ ἀναπέμποντος μόνον τοὺς βαρεῖς αὐτοῦ μυκηθμούς. Ἡ οἰκοδομία τῆς γεφύρας ταύτης, ἔργου ἀληθῶς ὑπεράνθρωπου, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὸν Διάβολον, καθ' ἃ ἀφηγείται ὁ ἡμέτερος κ. Ραγκαβῆς. Μεταξὺ λοιπὸν τῶν πολυαριθμῶν θυμάτων τοῦ Διαβόλου, ὅσα γλιχόμενα δόξης, πλούτου ἢ ἄλλων ἐπὶ τῆς γῆς ἀγαθῶν, ἐπώλησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ὑπῆρξε καὶ ὁ δόκτωρ Ἰωάννης Φαῦστος, θεολόγος τὸ πρῶτον καὶ εἶτα ἀστρο-

(*) Voltaire: Dictionnaire philosophique. M. Superstition.

(**) Ἀποστόλου Παύλου: Πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή.

(*) D' un enfant que sa mère donna au Diable à l' heure que son père l' engendrait. Paulin Paris: Des manuscrits français.

λόγος, μαθηματικός και ιατρός κατά την παράδοσιν(*) γε-
νόμενος και περί τὰς ἀποκρύφους τέχνας και τὴν μαγείαν
διατρίβων. Ἐπὶ τοῦ παραδόξου τούτου θρύλου ἐδημιουργήθη
ὁ Φαῦστος τοῦ Γκαϊτε, ἐν τῷ ὑποφω ἀντικατώπτρισεῖν ὁ δαι-
μόνιος ποιητὴς τὴν τέχνην και τὸν βίον ἅπαντα, ἐξόχοις τύ-
ποις περιβαλὼν και ἀναπαραστήσας τὸ φιλοσοφικὸν και κοι-
νωνικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, οἷον διείδε και ἀντελήφθη
αὐτὸ ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ διανοίᾳ.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΠΕΤΡΟΣ Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΑΙ ΤΡΑΠΕΖΑΙ ΕΝ Τῇ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΙ

Ὁ *Messenger de Paris* ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως πολλοῦ λό-
γου ἄξιαν πραγματείαν περὶ τῶν τραπέζων ἐν τῇ ἀρχαιότητι,
ἐξ ἧς ἐρρασιζόμεθα τὰ κυριώτερα. Γνωστὸν, ὅτι κατὰ τοὺς
ἀρχαίους χρόνους τραπέζιται ὑπῆρχον ἐν τε τῇ Ἑλλάδι και
ἐν Ῥώμῃ, και περὶ αὐτῶν ὁμιλεῖ ὁ Δημοσθένης, ἀλλὰ τὸ ζή-
τημα τῆς ὑπάρξεως τῶν κυρίως τραπέζων ἔθεωρεῖτο ἄλυτον.
ἤδη ὁμως ἀπεδείχθη ὅτι ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις ὑπῆρχον
τράπεζαι, ὧν τὰ κεφάλαια ἀνήκον εἰς διαφόρους μετόχους,
ἀποτελοῦσαι ἐταιρίαν πρὸς ἐμπορικὰς ἀπὸ κοινοῦ ἐπιχειρήσεις.
Μετὰ τὴν κατὰ λυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, τινὲς
τῶν Ἀθηναίων τραπέζιτων μετῆρχοντο τραπέζικας ἐργασίας
ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφοριῶν
πολλοὶ τῶν ἐλλήνων τραπέζιτων μετηνάστευσαν εἰς Κρήτην
και ἀκολούθως εἰς Χίον. Ἐκεῖθεν δὲ συνίστων πλείστα τρα-
πέζικα γραφεῖα εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης. Ἐσχάτως
εὐρέθησαν πειστήρια ὅτι οἱ Ἕλληνες τραπέζιται ἔλαβον τὰς
περὶ τῶν τραπέζικων πράξεων γνώσεις αὐτῶν παρὰ τῶν Φοι-
νίκων, μεθ' ὧν ἐπὶ μακρὸν χρόνον διετήρουν φιλικὰς σχέσεις.
οἱ δὲ Φοίνικες εἰκάζεται ὅτι ἐδιδάχθησαν τὰς περὶ τραπέζων
γνώσεις τῶν παρὰ τῶν Ἀσσυρίων και Βαβυλωνίων, καθ' ὅσον
ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῶν πόλεων τῶν ἐθνῶν τούτων εὐρέθησαν
πολλὰ πλίνθοι ἀποξηραμέναι διὰ τοῦ ἡλίου μετ' ἐγκεχαρὰγ-
μένων λέξεων· τινὲς τῶν πλίνθων τούτων ἦσαν ἀνοικτοὶ λο-
γαριασμοί, πιστωτικαὶ ἐπιστολαί, και μάλιστα συναλλαγμα-
τικαὶ εἰς τὸν κομιστήν. Ἐξ αὐτῶν προσέτι φαίνεται ὅτι αἱ
τράπεζαι τῆς Βαβυλώνος ἀντήλλασσον χρήματα, ἐδέχοντο
παρακαταθήκας, ἐποίουν δὲ και ἐδίδον ποικίλα δάνεια. Ἐν
Βαβυλῶνι ἀνευρέθησαν πλίνθοι ἐφ' ὧν ἦσαν γεγραμμέναι αἱ
ἐκθέσεις πράξεων τινῶν μεγάλης τραπέζης ἰδρυθείσης αὐτόθι

(*) *Legende de Faust* par Vidmann, traduite en Français au
XVI siècle par Palma Cayet.

τὸ 760 π. Χ. και ἀνηκούσης τῷ Γεζημπῇ και Σα. Διατελεῖ
ἔτι ἄγνωστον ἐάν ἡ ἀρχαιοτάτη αὕτη ἐξ ἀπασῶν τῶν γνω-
στῶν τραπέζων ἦτο ἰδιωτική, ἐθνική ἢ αὐτοκρατορική τρά-
πεζα. Θετικῶς γνωστὸν ἐστὶν ὅτι ἡ τράπεζα αὕτη ἐξηκολού-
θει ἐτι τὰς ἐργασίας αὐτῆς κατὰ τὸ 550 π. Χ. Ὁ Μπόλτα
ἐπεσκέψατο ἐν Τζέδδα τὸν ζάπλουτον και περιφημώτατον
καθ' ὅλην τὴν Ἀραβίαν τραπέζιτην, ἀλλὰ ζῶντα πενιχρό-
τατα, ἀνακοινώσαντος αὐτῷ ὅτι ἅπας ὁ πλοῦτος αὐτοῦ συνί-
σταται ἐκ πολυτίμων λίθων και ὅτι προσποιεῖται τὸν πέ-
νητα ἐκ φόβου μὴ ὁ πασσᾶς τῆς Τζέδδας τὸν ἀποκεφαλίσῃ,
ὅπως εἰκαιοποιήθῃ τὸν πλοῦτόν του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΚΑΙ ΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΑΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Ὁ κ. Εἰρην. Ἀσώπιος ἐν τῷ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ Ἡμερολογίῳ
τοῦ ε. ε. πρὸς ταῖς ἄλλαις πραγματείαις, ὡς περ' ἐδημοσίε-
υσεν ἐν αὐτῷ, συμπεριέλαβε και τὸν λόγον τοῦ κ. Ἡροκλ. Βα-
σιάδου, Προέδρου τοῦ, περὶ οὗ ὁ λόγος, Συλλόγου.

Ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ὁ ὕπατος τῶν τῆς νεωτέρας Ἑλληνι-
κῆς ἀριστοτέχνης ἐκτίθησιν ἀκριβῶς και ἐν περιλήψει τὰς ἐ-
πιστημονικὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου και τὰς μετὰ τῶν σο-
φῶν τῆς Ἑσπερίας σχέσεις αὐτοῦ, ἐξ ὧν κατὰ δὴλον τοῖς πᾶσι
γίνεται, ὅτι ὁ Σύλλογος οὗτος κέκτηται θέσιν ἐπίζηλον ἐν τῷ
ἐπιστημονικῷ κόσμῳ Εὐρώπης και Ἀμερικῆς, και ὅτι διατε-
λεῖ ὧν ὁ φάρος τοῦ Βυζαντίου, οὗ τὸ σέλας προσελκύει τὰ
βλέμματα παντὸς πεφωτισμένου ἀνδρός, και ἰδίᾳ τῶν περὶ
τὰ τῆς Ἀνατολῆς πράγματα ἀσχολουμένων και περὶ τῆς τύ-
χης αὐτῆς ἐνδιαφερομένων.

Ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν ἀξιῶνται ἐξόχου σημα-
σίας και ἐπιστημονικῆς βαρύτητος αἱδε·

Α'. Ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη.

Β'. Ἡ Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη.

Γ'. Ἡ Ἀθωνιάς Βιβλιοθήκη.

Δ'. Ἡ Συλλογὴ ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ λαοῦ.

Και ἡ μὲν Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη ὠνομάσθη οὕτως, ἐπειδὴ